journal of Future Cities vision

Summer 2025. Vol 6. Issue 22

ISSN (Print): 2783-0780- ISSN (Online): 2783-0780

Journal Homepage: https://www.jvfc.ir/

A Future-Oriented Examination of Urban Communities' Empowerment Indicators, Emphasizing Natural Potentials for Sustainable Tourism Development in Chamestan

Seceded Samira Hosseini [1], Sadroddin Motevalli [1,2], Sara Gholami [3], Jalal Azimi Amoli[4]

1. PhD Student, Department of Geography and Urban Planning, Noor Branch, Islamic Azad University, Noor, Iran.
2. Associate Professor, Department of Geography, Noor Branch, Islamic Azad University, Noor, Iran.
3. Assistant Professor, Department of Geography and Urban Planning, Noor Branch, Islamic Azad University, Noor, Iran.
4. Associate Professor, Department of Geography, Noor Branch, Islamic Azad University, Noor, Iran.

ARTICLEINFO

Research Paper

Article history:

Received: 2025/02/09

Accepted: 2025/05/17

Published online: 2025/06/17

Keywords:
Empowerment, Urban Communities, Sustainable Tourism, Natural Potential, Chamestan

Abstract

Chamestan has a high potential for sustainable tourism. To prevent undesirable consequences of tourism, it is essential to provide forward-looking solutions based on empowering the local community and the proper use of natural resources. This research, conducted in 2024 using a descriptive-analytical method and a mixed approach, examines the indicators for empowering urban communities with an emphasis on natural capabilities in line with the sustainable tourism development of Chamestan from a future-oriented perspective. The statistical population consisted of residents of Chamestan who are involved in tourism-related activities or the utilization of natural resources. A sample of 400 residents was randomly selected and examined as representatives of the local community. For data collection, a descriptive-analytical approach and a questionnaire were utilized. The questionnaire included 12 main indicators and their related sub-indicators, which were implemented after being approved by 42 experts in the fields of tourism and urban management. To analyze the data, the fuzzy DEMATEL technique was used to examine the interrelationships among the indicators and assess their impacts. The findings indicated that the indicator "access to natural resources" with an average score of 4.7 and "job creation" with an average score of 4.6 were recognized as the first and second priorities, respectively. Furthermore, input-output analysis using fuzzy DEMATEL revealed that the indicator "culture and local identity" ranked highest with an input-output ratio of 1.06. This research highlights the importance of focusing on natural capabilities and community participation in the tourism development process to improve local quality of life and achieve sustainable development.

Citation: Hosseini, S.S., Motevalli, S., Gholami, S. & Azimi Amoli, J. (2025**). A Future-Oriented Examination of Urban Communities' Empowerment Indicators, Emphasizing Natural Potentials for Sustainable Tourism Development in Chamestan**, *Journal of Future Cities vision*, 6(22), 25-42.

© The Author(s). Publisher: Iranian Geographical Association

[1] **Corresponding author:** Sadroddin Motevalli, **Email:** Sadr_m1970@yahoo.com

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]

[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25] [Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

journal of Future Cities vision
Summer 2025. Vol 6. Issue 22
ISSN (Print): 2783-0780- ISSN (Online): 2783-0780
Journal Homepage: https://www.jvfc.ir/

Extended Abstract

Introduction

Chamestan, due to its pristine and beautiful nature, unique geographical location, and biodiversity, has a high potential to become a sustainable tourism destination. Tourism that does not consider environmental, social, and economic sustainability can lead to undesirable consequences. Therefore, it is essential to provide solutions to prevent these issues. These solutions should be based on empowering the local community and the proper utilization of natural resources. This article examines the forward-looking indicators for empowering urban communities with an emphasis on natural capabilities in line with the sustainable tourism development of Chamestan.

Methodology

This research was conducted using a descriptive-analytical method and a mixed approach (qualitative-quantitative) in Chamestan in 2024. The statistical population of this study consisted of residents of Chamestan who are involved in tourism-related activities or the utilization of natural resources. A multi-stage cluster sampling method was used to select the sample to gather a broader range of perspectives from the local community. A sample of 400 residents of Chamestan was randomly selected and examined as representatives of the local community. For data collection, a standard questionnaire was used, which was designed based on reliable scientific articles and expert opinions. Initially, previous articles and research on empowering urban communities, sustainable tourism, and the use of natural resources in urban development were reviewed. These resources helped identify key indicators and design the questionnaire questions. To localize the questionnaire and align the indicators with the characteristics of the Chamestan region, consultations were held with five tourism and urban development experts. Based on studies and expert opinions, ten key indicators were identified, including "job creation," "public participation," "access to natural resources," "environmental capacities," "infrastructure services," "culture and local identity," "environmental awareness," "government support," "role of urban management," and "education and empowerment." For each indicator, three questions were formulated; thus, the initial questionnaire comprised 30 questions.

Results and Discussion

Empowering urban communities through the identification of indicators related to natural resources and sustainable tourism development, particularly by focusing on the "culture and local identity" indicator, can strengthen resilience and local identity. Culture and local identity play a crucial role in sustainable development and natural resource management, and tourism projects that consider local culture can enhance community pride and create economic opportunities. However, the commercialization of culture must be managed carefully to prevent dilution or cultural exploitation. Additionally, job creation and access to natural resources are also empowering factors in sustainable tourism development, and the International Labour Organization emphasizes the connection between creating green job opportunities and effective natural resource management. Sustainable tourism development, considering the quality of life for residents and visitors, can prevent resource exploitation while simultaneously creating economic opportunities. Stakeholder participation and local community involvement in decision-making processes are also key components in achieving sustainable tourism; however, unequal power dynamics and pressures from global tourism markets can present challenges. Continuous monitoring and evaluation are essential to measure the impact of tourism on quality of life and to inform policies. In Chamestan, the indicators of "environmental awareness" and "government support" have not been sufficiently influential in empowerment. Increasing environmental awareness can lead to more responsible tourism

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]
[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]

journal of Future Cities vision
Summer 2025. Vol 6. Issue 22
ISSN (Print): 2783-0780- ISSN (Online): 2783-0780
Journal Homepage: https://www.jvfc.ir/

practices and improve the quality of life for the community. Moreover, effective government policies can provide the necessary framework for resource management, infrastructure development, and community participation. Ultimately, research in Chamestan indicates that active participation from the local community, education and capacity building, ecotourism development, and attention to key indicators such as job creation, access to natural resources, and public participation are essential for sustainable tourism development.

Conclusion

his research examines the indicators of empowering urban communities with an emphasis on natural resources in the context of sustainable tourism development in the city of Chamestan. It not only assesses the current status of these indicators but also explores the potentials and challenges facing sustainable tourism development in this city from a forward-looking perspective. The findings indicate that achieving sustainable tourism development in Chamestan requires comprehensive and strategic planning based on community empowerment, natural resource conservation, and the enhancement of key development indicators. From a future-oriented viewpoint, active participation of the local community in decision-making processes and policy implementation is considered a fundamental principle. Given demographic changes, increased public awareness, and access to information, it is expected that local communities will play a more active role in determining their own destinies in the future. Therefore, planners and policymakers must create appropriate mechanisms to facilitate effective participation of local communities in sustainable tourism development. This participation can be achieved through the establishment of local councils, holding brainstorming sessions, and creating educational and capacity-building opportunities Training and capacity building of local communities regarding sustainable tourism is also of special importance. Considering technological advancements and changes in tourism patterns, it is essential for local communities to acquire the skills and knowledge necessary to capitalize on new opportunities. Training related to sustainable tourism may include topics such as natural resource management, tourism marketing, providing quality services, and preserving local culture and identity.

References

1. Aghaei Azad, A.; Rajabi, A.; & Rasouli, S.H. (2022). Investigation and Role of Urban Green Space in Attracting Urban Tourism: A Case Study of Noor City, The First Conference on Crisis Management Event of Strong Iran 1401, pp. 1-20. https://civilica.com/doc/1758564/
2. Borawska A (2017). The role of public awareness campaigns in sustainable development. Economic and Environmental Studies. 17(4):865-877. https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=608235
3. Day J, Morrison AM, Coca-Stefaniak JA (2021). Sustainable tourism in urban destinations. International Journal of Tourism Cities. 7(4):881-886. https://gala.gre.ac.uk/id/eprint/34530/
4. Divsalar, A. (2016). The Role of Handicrafts in Rural Tourism Economy: A Case Study of Foothill Villages of Behshahr County, Journal of Space Economics and Rural Development, 5(16): 161-174. http://dx.doi.org/10.18869/acadpub.serd.5.16.161

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]
[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]

5. FAO. Indicators to monitor and evaluate sustainability (working paper 77). Rome; FAO: 2021. https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/95937318-a0be-40d5-82b2-2277dd98add5/content
6. Gasparini ML, Mariotti A (2023). Sustainable tourism indicators as policy making tools: Lessons from ETIS implementation at destination level. Journal of Sustainable Tourism. 31(7):1719-1737. https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09669582.2021.1968880
7. Ghadarjani, R. & Hajian Zeidy, M. (2022). Evaluation of Urban Tourism Infrastructure in the Cities of East Azarbaijan Province. Journal of Urban Development and Architecture - Environment Identity (JUDA-EI), 3(12), -. doi: 10.22034/(jupa-ei).2024.367495.1117 [In Persian]
11. Sustainable Development;
12. Manitoba. Available from: https://www.iisd.org/system/files/publications/indicators_for_sustainable_tourism.pdf
13. Iran Handicrafts Database (2008). Vice President of Handicrafts and Traditional Arts of the Cultural Heritage, Handicrafts and Tourism Organization, First Period.
14. IUCN. Local communities in South Malekula empowered to protect natural resources [Cited 03 Mar, 2024]. Available from: https://iucn.org/story/202403/local-communities-south-malekula-empowered-protect-natural-resources
15. Jafari D, Nazmfar H, Yazdani MH, Golrodi M (2015). The effects of tourism on the quality of life in Chamestan city with an emphasis on the environment. First International Congress on Earth, Space and Clean Energy. 2015 Nov 5, Ardabil. Tehran; CIVILICA: 2015. https://civilica.com/doc/456576/
16. Kusumawati A, Pangestuti E, Supriono S (2022). The antecedent of event attachment influence on tourism sustainability: the case of Jember Fashion Carnaval, Indonesia. International Journal of Tourism Citie. 8(4):1000-1018. https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IJTC-09-2021-0197/full/html
17. Matarazzo A, Antonio Z, Sergio A (2022). Environmental sustainability indicators applied to tourism sector in Sicily. Journal of Biomedical Research Environment Science. 3(4):465-472. https://www.jelsciences.com/articles/jbres1466.php
18. Park E, Boo S (2010). An assessment of convention tourism's potential contribution to environmentally sustainable growth. Journal of Sustainable Tourism. 18(1):95-113. https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09669580903147936
19. Pavlic I, Portolan A, Butorac M (2013). Urban tourism towards sustainable development. International Journal of Multidisciplinarity in https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=hvdsrFkAAAAJ&citation_for_view=hvdsrFkAAAAJ:7PzlFSSx8tAC
8. Hosseini, S.S. (2021). The Role and Application of Handicrafts in the Development of City and Region (Case Study: Noor County), The Second International Conference on Management, Tourism and Technology, pp. 1-10. https://civilica.com/doc/1229090/
9. https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0951692892004003002
10. IISD (2020). Indicators for sustainable tourism: a guide for decision-makers. Report of the International Working Group on Indicators of Sustainable Tourism to the environment committee Worth Tourism organization. International Institute for

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]

Business and Science. 1(1):72-79. https://hrcak.srce.hr/clanak/195653
20. Payen J, Lieuw-Kie-Song M. Desk Review Study on Employment Impact Assessment (EmpIA): Potential of Natural Resource Management (NRM) Investments on Employment Creation. International Labour Organization; Geneva: 2020. https://www.ilo.org/publications/desk-review-study-employment-impact-assessment-empia-potential-natural
21. Rasouli, S.H.; Rajabi, A.; & Motavalli, S. (2023). Assessing Social Participation in the Development of Tourism Industry (Case Study: Sari City), Iranian Journal of Natural Ecosystems, 14(4): 55-73. https://sanad.iau.ir/Journal/nei/Article/983407
22. Rasouli, S.H.; Rajabi, A.; & Motavalli, S. (2024). Explaining the Tourism Model with an Emphasis on Regional Development (Case Study: Sari City), Journal of Regional Geography, 22(2): 139-168. https://jgrd.um.ac.ir/article_44705.html
23. Rasouli, S.H.; Rajabi, A.; & Motavalli, S. (2024). Explaining the Model of Sustainable Urban Tourism in Order to Regional Development: Case Study: Sari City, Journal of Urban Foresight, 4(2). https://civilica.com/doc/2092141/
24. Tavalaee S, Soleimani M, Jahani Dolatabad R, Jahani Dolatabad E (2017). The role of participation of local communities in the sustainable tourism industry (case study: Sarein). Researches of Human Geography. 49(1):95-113. https://www.sid.ir/paper/502865/fa
25. Thetsane RM (2019). Local community participation in tourism development: the case of Katse Villages in Lesotho. Athens Journal of Tourism. 6(2):123-140.
26. Torres-Delgado A, López Palomeque F, Elorrieta Sanz B, Font Urgell X (2023). Monitoring sustainable management in local tourist destinations: performance, drivers and barriers. Journal of sustainable tourism. 31(7):1672-1693. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09669582.2021.1937190
27. Zarghani, M., Bakhshi, A., Hajian Zeidy, M., & Rasouli, S. H. (2022). Relationship between geographical-environmental factors and job stress of employees of large construction projects (case study: Iranmal Tehran). Geography (Regional Planning), 12(4), 617-635. [In Persian] https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=hvdsrFkAAAAJ&citation_for_view=hvdsrFkAAAAJ:u-x6o8ySG0sC

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]

نوع مقاله: پژوهشی

فصلنامه چشم انداز شهرهای آینده

www.jvfc.ir

دوره ششم، شماره دوم، پیاپی (۲۲)، تابستان ۱۴۰۴

صص ۴۲-۲۵

فصلنامه چشم انداز شهرهای آینده

Future Cities Vision

بررسی آینده‌نگرانه شاخص‌های توانمندسازی جوامع شهری با تاکید بر توان‌های طبیعی در راستای توسعه گردشگری پایدار شهر چمستان

سیده سمیرا حسینی: دانشجوی دکتری، گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد نور، دانشگاه آزاد اسلامی، نور، ایران.

صدرالدین متولی: دانشیار، گروه جغرافیا، واحد نور، دانشگاه آزاد اسلامی، نور، ایران. [۱]

سارا غلامی: استادیار، گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد نور، دانشگاه آزاد اسلامی، نور، ایران.

جلال عظیمی آملی: دانشیار، گروه جغرافیا، واحد نور، دانشگاه آزاد اسلامی، نور، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۲۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۲/۲۷

چکیده

شهر چمستان ظرفیت بالایی برای گردشگری پایدار دارد. برای جلوگیری از پیامدهای نامطلوب گردشگری، ارائه راهکارهای آینده‌نگرانه با تکیه بر توانمندسازی جامعه محلی و استفاده صحیح از منابع طبیعی ضروری است. این پژوهش در سال ۱۴۰۳ با روش توصیفی-تحلیلی و رویکرد ترکیبی، شاخص‌های توانمندسازی جوامع شهری با تاکید بر توان‌های طبیعی در راستای توسعه گردشگری پایدار چمستان را با رویکردی آینده‌نگرانه بررسی کرده‌است. جامعه آماری، ساکنین شهر چمستان که به نوعی در فعالیت‌های مرتبط با گردشگری یا بهره‌برداری از منابع طبیعی مشارکت دارند بود. نمونه‌ای با تعداد ۴۰۰ نفر از ساکنین شهر چمستان به‌صورت تصادفی انتخاب و به عنوان نماینده جامعه محلی بررسی شد. برای جمع‌آوری داده‌ها، از رویکرد توصیفی تحلیلی و ابزار پرسشنامه استفاده شد. پرسشنامه شامل ۱۲ شاخص اصلی و زیرشاخص‌های مربوطه بود که پس از تأیید ۴۲ نفر از خبرگان حوزه گردشگری و مدیریت شهری، به مرحله اجرا درآمد. به منظور تحلیل داده‌ها، از تکنیک دیمتل فازی برای بررسی روابط متقابل میان شاخص‌ها و ارزیابی تأثیرات آن‌ها استفاده شد. یافته‌ها نشان داد که شاخص «دسترسی به منابع طبیعی» با میانگین امتیاز ۴/۷ و «اشتغال‌زایی» با میانگین امتیاز ۴/۶ به ترتیب به‌عنوان اولویت‌های نخست و دوم شناخته شدند. همچنین، تحلیل ورودی و خروجی به کمک دیمتل فازی حاکی از آن بود که شاخص «فرهنگ و هویت بومی» با نسبت ورودی به خروجی ۱/۰۶ در صدر اولویت‌ها قرار دارد. این تحقیق نشان‌دهنده اهمیت توجه به توان‌های طبیعی و مشارکت مردم در فرآیند توسعه گردشگری به‌منظور بهبود کیفیت زندگی محلی و دستیابی به توسعه پایدار است.

واژگان کلیدی: توانمندسازی، جوامع شهری، گردشگری پایدار، توان طبیعی، چمستان

۱- نویسنده مسئول: Sadr_m1970@yahoo.com

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]

مقدمه

در عصر حاضر، یکی از اولویت‌های اصلی توسعه، دستیابی به پایداری در تمامی ابعاد زندگی شهری و اجتماعی است (رجبی و همکاران، ۱۴۰۱). توسعه پایدار، به معنای بهره‌برداری بهینه از منابع طبیعی، اقتصادی و اجتماعی به گونه‌ای است که نه تنها نیازهای نسل کنونی را تأمین کند، بلکه منابع و فرصت‌ها را برای نسل‌های آینده نیز حفظ نماید. این نوع توسعه، در مناطق شهری با چالش‌های زیادی همراه است، به‌ویژه در مناطقی که از ظرفیت‌های گردشگری بالایی برخوردارند. گردشگری، به‌عنوان یکی از صنایع رو به رشد در جهان، می‌تواند نقش مهمی در تقویت اقتصاد شهری، ایجاد اشتغال و ارتقاء رفاه عمومی ایفا کند (رسولی و همکاران، ۱۴۰۳: ۱۳۹). اما توسعه گردشگری بدون توجه به عوامل پایداری و حفظ منابع طبیعی، می‌تواند منجر به تخریب محیط‌زیست و از بین رفتن منابع طبیعی و فرهنگی منطقه شود (Matarazzo et al., .2022)

گردشگری بدون در نظر گرفتن ابعاد زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی پایدار، می‌تواند با پیامدهای نامطلوبی همراه شود. به‌طور مثال، افزایش بی‌رویه تعداد گردشگران و فعالیت‌های تجاری مرتبط با گردشگری می‌تواند فشار زیادی بر محیط‌زیست منطقه وارد کند(Torres-Delgado et al., 2023). در بسیاری از مناطق، توسعه غیرمستقیم و ناهمگون گردشگری منجر به تخریب جنگل‌ها، کاهش کیفیت منابع آبی و بروز آلودگی‌های مختلف شده است (Ghadarjani & Hajian Zeidy, 2022). چنین مشکلاتی ممکن است در چمستان نیز بروز کند، چراکه این منطقه به‌دلیل بکر بودن محیط و جذابیت‌های طبیعی خود، مستعد جذب گردشگران زیادی است. با این حال، عدم توجه به ملاحظات زیست‌محیطی و مشارکت محدود جوامع محلی در فرآیند تصمیم‌گیری، می‌تواند منجر به تخریب منابع طبیعی و کاهش کیفیت محیط‌زیست این منطقه شود.

از این رو، ضروری است تا راهکارهایی برای پیشگیری از این معضلات ارائه شود و این راهکارها باید بر توانمندسازی جامعه محلی و بهره‌گیری صحیح از منابع طبیعی استوار باشند. توانمندسازی جامعه محلی به آن‌ها این امکان را می‌دهد که به‌عنوان ذی‌نفعان اصلی در فرآیند توسعه گردشگری مشارکت کنند و نقش مهمی در حفاظت از منابع طبیعی ایفا کنند. با ایجاد بسترهای مناسب برای مشارکت و تقویت آگاهی و دانش محلی در زمینه‌های مرتبط با محیط‌زیست و گردشگری، می‌توان از بروز مشکلات احتمالی پیشگیری کرد.

پژوهش‌های متعددی در زمینه توانمندسازی جوامع محلی و توسعه گردشگری پایدار در مناطق مختلف دنیا انجام شده است. در بسیاری از این مطالعات، به اهمیت مشارکت و توانمندسازی جوامع محلی به‌عنوان یکی از عوامل اصلی در دستیابی به پایداری اشاره شده است (Thetsane, 2019) برای مثال، تحقیقات انجام شده در مناطقی همچون جنوب شرق آسیا و آمریکای لاتین نشان می‌دهند که مشارکت فعال جوامع محلی در پروژه‌های گردشگری می‌تواند منجر به بهبود کیفیت گردشگری، حفظ منابع طبیعی و افزایش سطح رفاه اجتماعی گردد. این مطالعات همچنین حاکی از آن هستند که جوامع محلی با شناخت بهتر منابع طبیعی منطقه و نیازمندی‌های محیطی، می‌توانند به شیوه‌های بهتری از این منابع بهره‌برداری کرده و آن‌ها را حفظ کنند (Thetsane, 2019; Fong & Lo, 2015)

در ایران نیز مطالعاتی پیرامون توسعه پایدار گردشگری در مناطق مختلف انجام شده است. برای مثال، پژوهش‌هایی که در استان‌های شمال غربی ایران انجام شده‌اند(Tavalaee et al., 2017) ، به بررسی تأثیرات گردشگری بر محیط‌زیست و اقتصاد محلی پرداخته‌اند. این مطالعات به‌ویژه در مناطقی با طبیعت بکر و منابع طبیعی فراوان نشان می‌دهند که عدم توجه به توانمندسازی جوامع محلی می‌تواند منجر به بروز مشکلات زیست‌محیطی شود و به‌تدریج منابع طبیعی منطقه را به خطر بیندازد (Hamedi, 2010) . با این حال، در این زمینه کمبود تحقیقات کاربردی و مبتنی بر شاخص‌های توانمندسازی وجود دارد. این تحقیق با تمرکز بر شناسایی و ارزیابی شاخص‌های توانمندسازی در راستای

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]

توسعه پایدار گردشگری در چمستان، به پر کردن این شکاف پژوهشی می‌پردازد و اطلاعاتی به‌روز و کاربردی در زمینه مشارکت محلی و حفاظت از منابع طبیعی در اختیار قرار می‌دهد.

شهر چمستان، به‌واسطه طبیعت بکر و زیبا، موقعیت جغرافیایی منحصربه‌فرد و تنوع زیستی، دارای پتانسیل بالایی برای جذب گردشگر و تبدیل شدن به یک مقصد گردشگری پایدار است. این منطقه با داشتن جنگل‌های سرسبز، کوه‌های پوشیده از جنگل، رودخانه‌ها و چشمه‌های آب طبیعی، ظرفیت‌های زیادی برای جذب گردشگران طبیعت‌دوست و بوم‌گردان دارد (Jafari et al., 2015). توانمندسازی جامعه محلی برای مشارکت در فرآیند توسعه گردشگری می‌تواند به تضمین پایداری این صنعت در منطقه کمک کند. اهمیت این موضوع از آن جهت است که توانمندسازی، احساس مسئولیت جوامع محلی را نسبت به حفاظت از منابع طبیعی و فرهنگی افزایش می‌دهد و آن‌ها را به‌عنوان مدیران پایدار محیط‌زیست منطقه معرفی می‌کند. با این کار، چمستان می‌تواند نه تنها به مقصدی گردشگری تبدیل شود، بلکه در عین حال به الگویی از توسعه پایدار در سطح ملی و حتی جهانی بدل گردد.

هدف اصلی این پژوهش شناسایی و تحلیل شاخص‌های کلیدی توانمندسازی جوامع شهری با تأکید بر توان‌های طبیعی برای دستیابی به توسعه پایدار گردشگری در شهر چمستان است. با توجه به اهمیت و ضرورت موضوع، این تحقیق تلاش می‌کند چارچوبی علمی و کاربردی را برای بهره‌برداری پایدار از منابع طبیعی چمستان، همراه با توانمندسازی جوامع محلی، ارائه دهد. اهداف جزئی این پژوهش شامل بررسی اثرات توانمندسازی بر تقویت مشارکت محلی، حفاظت از منابع طبیعی، ارتقاء دانش زیست‌محیطی جامعه و همچنین تحلیل تأثیرات اقتصادی و اجتماعی ناشی از این توانمندسازی‌ها است.

انتظار می‌رود که نتایج این تحقیق به ارائه الگوهایی برای سایر مناطق گردشگری با ویژگی‌های مشابه نیز منجر شود و راهنمایی جامع برای سیاست‌گذاران، مدیران گردشگری و محققان در زمینه توسعه پایدار گردشگری باشد. در نهایت، این تحقیق با هدف کمک به ایجاد همگرایی بین توسعه گردشگری و حفاظت از محیط‌زیست، و به‌ویژه با تمرکز بر شهر چمستان، به دنبال فراهم آوردن بستری برای توانمندسازی جامعه محلی و ایجاد فرصت‌های اقتصادی و اجتماعی پایدار است.

متولی، صدرالدین (۱۴۰۲) در مقاله خود با عنوان تحلیلی بر نقش عوامل طبیعی در توسعه گردشگری پایدار مناطق جنوبی مازندران (مطالعه موردی بخش بند پی شهرستان بابل)، به این نتیجه رسید که با توجه به مقایسه حد متوسط گویه‌های مورد ارزیابی در زمینه توانمندیهای طبیعی و توسعه گردشگری پایدار بخش بندپی با توجه به اینکه sig به دست آمده پایین تر از سطح آلفا ۰۵/۰ ،بوده میتوان استنباط کرد که بین توانمندی‌های طبیعی و توسعه گردشگری پایدار بخش بندپی بابل رابطه معناداری وجود دارد و شاخص‌های جاذبه اقلیمی با میانگین رتبه ۸۵/۳ جاذبه گیاهی و جانوری با ۳/۴۶ و جاذبه زمین شناسی و ژئومرفولوژی با ۹۸/۲ به ترتیب رتبه یک الی سه را در توسعه گردشگری پایدار منطقه مورد مطالعه به خود اختصاص داده اند.

متولی،صدرالدین، حسینی، سیده سمیرا (۱۴۰۱) در مقاله تحت عنوان تحلیلی بر نقش صنایع دستی در توسعه گردشگری پایدار شهری مطالعه موردی : شهر نور و چمستان پرداختند که نتایج پژوهش نتایج مطالعه نشان داد که همه مولفه های اصلی از دیدگاه گردشگران در وضعیت نامطلوبی قرار دارند که با جایگاه گردشگری شهر نور و چمستان متناسب نیست. بر اساس دیدگاه گردشگران، هویت و اصالت بومی در کالبد صنایع دستی عرضه شده کمتر دیده می شود و بنابراین، پیشنهاد می شود که اداره های میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی در شهرهای مختلف استان نظارت بیشتری بر نحوه عرضه داشته باشند و با فرهنگ سازی و مدیریت از ورود محصولات مشابه خارجی به

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]

داخل کشور جلوگیری کنند تا این هنر در استان مازندران دوباره رونق گیرد و زمینه را برای توسعه جوامع محلی و پویایی اشتغال فراهم کند.

روح‌الله رحیمی و همکاران (۱۴۰۱) درمقاله خود با نام بررسی گردشگری سبز و توسعه فرهنگی جوامع محلی با احیای میراث معماری صنعتی مازندران، به این نتیجه دست یافتند که معاصر سازی میراث صنعتی با اولویت توسعه پایدار اجتماعی و سپس با توسعه اقتصادی و زیست محیطی سبب توسعه جوامع محلی می شود. رونق گردشگری سبز با مفاهیم چون ایجاد امنیت، دسترسی، امکان فروش، عرصه بندی عمومی و خصوصی استفاده بهینه از محوطه مخروبه ایجاد کاربری چندمنظوره و ساماندهی واحدهای تجاری و همچنین توسعه فرهنگی با حفاظت از آثار توسعه یکپارچه و برگزاری فعالیت‌های فرهنگی در توسعه جوامع محلی مازندران نقش مؤثری خواهند داشت.

توماندرو[1] (۲۰۲۱) پژوهشی تحت عنوان «نقش تجارت گردشگری و مهمان نوازی در توسعه اقتصادی صنایع دستی» انجام داده اند. نتایج نشان داد گردشگری در ایجاد حسن نیت در بین مردم و در نتیجه رشد اقتصادی اجتماعی در کشور بسیار مهم است گردشگری به عنوان یک صنعت به ذخایر ارزی کشور کمک قابل توجهی می کند و فرصت های شغلی مستقیم و غیر مستقیم را برای بخش وسیعی از مردم فراهم میکند علاوه بر این، حمایت از صنایع دستی و هنرهای زیبا یک ملت به حفظ زیبایی طبیعت، میراث فرهنگی کشور و سنت خاک و همچنین تقویت روند ادغام ملی و برادری جهانی کمک می کند. برای اهداف تحلیلی، تمایز بین اشکال مختلف گردشگری مهم است.

راگرسون[2] (۲۰۱۸) در مقاله ای به بررسی نقش صنایع دستی در رونق فرهنگی و تولیدی و میراثی پرداخته است که نتایج بیانگر آن است که صنایع دستی، یکی از مهمترین پتانسیل‌های موجود در حوزه گردشگری میراث فرهنگی محسوب می شود. این محصولات حاصل آزمون و خطاهای مکرر انسانی در پاسخ به نیازهای حیاتی در گذشته و بهترین راه برای انعکاس ویژگی‌های سبک زندگی سنتی اقوام مختلف هستند از این رو صنایع دستی بخش مهمی از محصولات فرهنگی انسان در حوزه گردشگری میراث محسوب می شود.

مبانی نظری

گردشگری

گردشگری یک فعالیت ترکیبی است و نیاز به مشارکت بسیاری از اقشار مختلف جامعه دارد و تأثیرات گسترده ای مشابه دارد. بنابراین دره هر مرحله نیاز به برنامه ریزی و هماهنگی دارد (Kusumawati et al, 2022). برنامه ریزی به عنوان یک ابزار علمی به دست اندرکاران صنعت گردشگری کمک میکند تا در یک فرآیند سیستماتیک، مستمر و علمی بهترین مسیر و استراتژی برای توسعه گردشگری در یک منطقه را شناسایی کرده و این استراتژی را در جهت توسعه سایر بخشهای اقتصادی قرار دهند (Zarghani et al, 2022: 617).

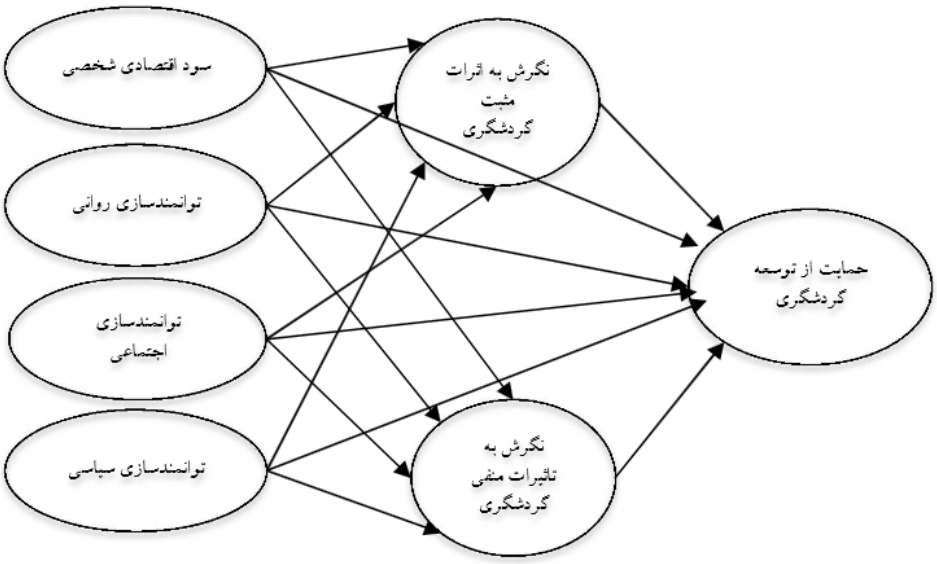
توانمندسازی عاملی در حمایت از توسعه گردشگری

تحقیقات فراوانی از نظریه تبادل اجتماعی به منظور درک نگرش ساکنان نسبت به توسعه گردشگری استفاده کرده اند. این نظریه معمولاً با درک تبادل منابع بین افراد و گروه ها در ارتباط است (رجبی و همکاران، ۱۴۰۲: ۵۷). مطالعات مذکور نشان داده اند که منافع حاصل از گردشگری حمایت از توسعه صنعت گردشگری را به طور مثبت تحت تأثیر قرار میدهند و همچنین هزینه های درک شده بر حمایت ساکنان از توسعه گردشگری تأثیر منفی دارد. به عبارت دیگر ساکنان در

[1] Thommandru
[2] Rogerson

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]
[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]

مقایسه سود و زیان درک شده از مزایا و هزینه های گردشگری در نهایت آن را زیان آور یا منفی تلقی میکنند تمایل کمتری به توسعه دارند (Zuo et al, 2017: 51). این تحقیقات تأکید دارند که ساکنانی که به لحاظ مالی از گردشگری سود میبرند و طیف گسترده ای از تأثیرات گردشگری یعنی اقتصادی، اجتماعی فرهنگی و (محیطی را مثبت میدانند، در مقایسه با کسانی که گردشگری را دارای مزایای کمتری میدانند از گردشگری حمایت بیشتری به عمل می آورند (حسینی، ۱۴۰۰: ۱۰-۱).

شکل۱ : چارچوب عوامل تعیین کننده حمایت از توسعه گردشگری
ماخذ: (متولی، ۱۴۰۲: ۸۵-۷۵)

صنایع دستی

از مجموعه تعاریف ارائه شده در خصوص صنایع دستی می توان گفت: صنایع دستی به مجموعهای از"هنر - صنعت" اطلاق می شود که بیشتر با استفاده از مواد اولیه بومی و انجام قسمتی از مراحل اساسی تولید، به کمک دست و ابزار دستی موجب تهیه و ساخت محصولاتی میشود که در هر واحد آن، ذوق هنری و خلاقیت فکری صنعتگر سازنده به نحوی تجلی یافته و همین عامل وجه تمایز اصلی این گونه محصولات از مصنوعات مشابه ماشینی و کارخانه ای است. پس صنایع دستی تنها یک کالا و شیئی برای مبادله وخرید و فروش نیست، بلکه خصوصیات فرهنگی و ویژگیهای اقوام و ملل مختلف از طریق این کالای با ارزش مبادله می شود و نوعی ارتباط را بین آنها ایجاد می کند. صنایع دستی جلوه ای از هنر فرهنگ و تمدن در هر شهر و یا سرزمین و حاصل کار دست هنرمندان و صنعت گرانی است که قدمت آن به چندین هزار سال قبل از میلاد میرسد و روح هر بیننده ای را به سمت زیبایی و نقوش و ظرافت خود متمایل می‌سازد صنایع دستی ایران به عنوان صنعتی مستقل و بومی که با حفظ نگه داشت این هنر و با ایجاد تحولاتی مثبت در جهت امروزی کردن آن و هدایت تأمین نیازهای بازار می‌توان امید داشت این هنر صنعت بتواند در راستای توسعه پایداری اقتصادی و اجتماعی، به معیشت پایدار یاری رساند (شعبانی و همکاران، ۱۴۰۰: ۱۲-۱).

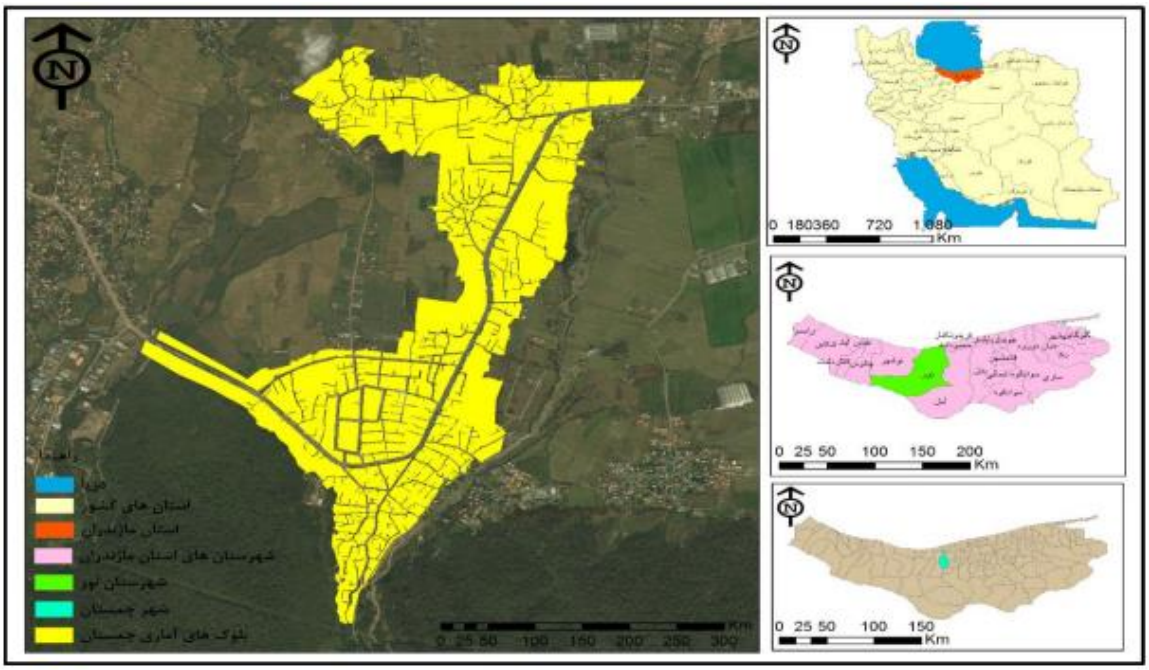
صنایع دستی بی شک یکی از مهمترین محصولات فرهنگی هر قوم یا ملیتی است که امروزه با توسعه گردشگری بسیار مورد توجه گردشگران قرار گرفته است. صنایع دستی یا کاردستی نوعی کار است که در آن لوازم تزئینی و کاربردی تنها

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]
[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]

با استفاده از دست یا ابزار ساده ساخته می شود. معمولاً این کلمه به روشهای سنتی ساختن کالاها اطلاق می‌گردد چنین چیزهایی اغلب از لحاظ فرهنگی یا مذهبی فوق العاده هستند لوازمی که به صورت تولید انبوه یا با ماشین آلات مختلف ساخته می شوند، جزء صنایع دستی نیستند (متولی و حسینی، ۱۴۰۱: ۱۰-۱).

محدوده مورد مطالعه

شهر چمستان در غرب استان مازندران واقع شده است که یکی از بخشهای شهرستان نور با چشم انداز بسیار زیبا در حاشیه جنگل های انبوه همچنان سرو قامت برافراشته از طبیعت سرسبز شمال که در ارتفاع ۷۱ متر از سطح دریا و با مختصات ″۳۳ ′۴۶ °۳۶ عرض شمالی و ″۳۳ ′۲۸ °۵۲ طول شرقی در فاصله ۱۵ کیلومتری نور و ۲۵ کیلومتری آمل و ۹۰ کیلومتری ساری مرکز استان و حدود ۱۸۰ کیلومتر با تهران واقع گردیده است که حدود مشخصات و اربعه آن از شمال و غرب به شهرستان نور و از جنوب به بخش بلده و کوهپایه های البرز مرکزی و شرق به شهرستان آمل محدود می شود و مساحت آن حدود ۱۵۴۷ کیلومتر مربع دارای ۹۶ پارچه آبادی و در جلگه های هموار که از جنوب به کوهستان البرز میانی منتهی می گردد (سایت شهرداری چمستان)[1]. نقشه شماره (۱) موقعیت شهر چمستان را نشان می دهد.

نقشه ۱: موقعیت شهر

ماخذ: (متولی و حسینی ۱۴۰۰: ۱۷-۱)

شهر چمستان، واقع در استان مازندران، به عنوان یک مقصد گردشگری با ویژگی‌های طبیعی و فرهنگی منحصر به فرد شناخته می‌شود. این منطقه با چشم‌اندازهای زیبا، جنگل‌های انبوه، رودخانه‌های خروشان و کوه‌های سرسبز، جذابیت‌های زیادی برای گردشگران دارد. در کنار این ویژگی‌های طبیعی، چمستان همچنین دارای غنای فرهنگی و هنری است که در صنایع دستی آن نمود پیدا می‌کند.

[1] sh-chamestan.ir

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]

۱. تنوع زیستی: چمستان به دلیل موقعیت جغرافیایی خاص خود، دارای تنوع زیستی بالایی است که می‌تواند به عنوان یک جاذبه گردشگری مورد استفاده قرار گیرد.

۲. مناظر طبیعی: جنگل‌ها، کوه‌ها و رودخانه‌ها فرصت‌هایی برای فعالیت‌های گردشگری مانند پیاده‌روی، کوهنوردی و طبیعت‌گردی فراهم می‌آورند.

صنایع دستی

۱. غنای فرهنگی: صنایع دستی چمستان شامل بافتنی، سفالگری و دیگر هنرهای محلی است که نشان‌دهنده فرهنگ غنی این منطقه هستند.

۲. فرصت‌های اقتصادی: توسعه صنایع دستی می‌تواند به ایجاد شغل و درآمد برای ساکنان محلی کمک کند و در عین حال تجربه‌ای منحصر به فرد برای گردشگران فراهم آورد.

• چالش‌ها: مدیریت منابع طبیعی، حفظ فرهنگ محلی و جلوگیری از تخریب محیط زیست از جمله چالش‌هایی هستند که باید مورد توجه قرار گیرند.

• فرصت‌ها: افزایش آگاهی عمومی نسبت به اهمیت گردشگری پایدار و حفاظت از صنایع دستی، می‌تواند به توسعه پایدار چمستان کمک کند.

شهر چمستان با ترکیب ویژگی‌های طبیعی و فرهنگی خود، پتانسیل بالایی برای توسعه گردشگری پایدار و صنایع دستی دارد. با برنامه‌ریزی مناسب و همکاری میان نهادهای مختلف، می‌توان از این ظرفیت‌ها بهره‌برداری کرده و به توانمندسازی جوامع محلی کمک کرد. این فرآیند نه تنها به بهبود کیفیت زندگی ساکنان می‌انجامد بلکه می‌تواند تجربه‌ای غنی و ماندگار برای گردشگران ایجاد کند.

پتانسیل ها و ظرفیت های شهر چمستان

۱. وجود جاذبه های طبیعی مانند:

- پارک جنگلی کشپل
- تفرجگاه پارک جنگلی توسکا
- آبشار حرام او
- فیل سنگی (واقع در لاویج)
- چشمه های معدنی آبگرم لاویج
- گردشگاه دریاچه الیمالات
- دریاچه های دیدنی منطقه توریستی سولده
- روستاهای دیدنی واز نوجمه و رودبارک

۲. وجود جاذبه های تاریخی:

- بنای بقعه و گنبد مقبره بالوی زاهد: این بنا در آهودشت امروزی که جزئی از محدوده ی شهری چمستان است که در ۳ کیلومتری شرق شهر چمستان قرار دارد.

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]

- حمام میرزا کاظم خان نظام الملک نوری: قدمت این حمام بیش از ۱۵۰ سال است و با توجه به تغییرات زیادی که در آن شده است هنوز پا برجاست.
- امام زاده زکریا سلطان در لاویج: این امامزاده در روستای ملاکلای لاویج معروف به (شیخکلا) قرار دارد که بنای مقبره ترکیبی از معماری قرن ۹ هجری و اوایل عصر صفوی و دوران قاجاریه است.

داده و روش کار

این پژوهش به روش توصیفی-تحلیلی و با رویکرد ترکیبی (کیفی-کمی) در شهر چمستان در سال ۱۴۰۳ انجام شد. جامعه آماری این پژوهش ساکنین شهر چمستان که به نوعی در فعالیت‌های مرتبط با گردشگری یا بهره‌برداری از منابع طبیعی مشارکت دارند بود.

برای انتخاب نمونه، از روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای استفاده شد تا طیف گسترده‌تری از دیدگاه‌های جامعه محلی گردآوری شود. نمونه‌ای با تعداد ۴۰۰ نفر از ساکنین شهر چمستان به‌صورت تصادفی انتخاب و به عنوان نماینده جامعه محلی بررسی شد.

برای جمع اوری اطلاعات از پرسشنامه استاندارد که با استفاده از مقالات علمی معتبر و نظر خبرگان طراحی شد، استفاده شد.

ابتدا، مقالات و تحقیقات پیشین در زمینه توانمندسازی جوامع شهری، گردشگری پایدار، و استفاده از منابع طبیعی در توسعه شهری بررسی شد. این منابع به شناسایی شاخص‌های کلیدی و طراحی سوالات پرسشنامه کمک کرد. به منظور بومی‌سازی پرسشنامه و تطبیق شاخص‌ها با ویژگی‌های منطقه چمستان، با ۵ نفر از خبرگان گردشگری و توسعه شهری مشورت شد.

بر اساس مطالعات و نظر خبرگان، ۱۰ شاخص کلیدی شامل «اشتغال‌زایی»، «مشارکت مردمی»، «دسترسی به منابع طبیعی»، «ظرفیت‌های زیست‌محیطی»، «خدمات زیربنایی»، «فرهنگ و هویت بومی»، «آگاهی زیست‌محیطی»، «حمایت‌های دولتی»، «نقش مدیریت شهری»، و «آموزش و توانمندسازی» شناسایی شد. برای هر شاخص، ۳ سوال تدوین شد؛ بنابراین پرسشنامه اولیه شامل ۳۰ سوال بود.

پرسشنامه به سه بخش اصلی تقسیم شد: اطلاعات جمعیت‌شناختی: (۶ سوال) شامل سن، جنسیت، سطح تحصیلات، سابقه اقامت در چمستان، نوع شغل و میزان آشنایی با گردشگری؛ ارزیابی شاخص‌ها: (۳۰ سوال) که به صورت طیف لیکرت پنج‌نقطه‌ای (از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق) طراحی شد.

برای اطمینان از شفافیت و کارآمدی سوالات، پرسشنامه در مرحله پیش‌آزمون با ۳۰ نفر از جامعه آماری (ساکنان چمستان) اجرا شد. در این مرحله، مشخص شد که آیا سوالات به درستی درک شده‌اند یا نیاز به بازنگری دارند. بازخوردهای پیش‌آزمون برای اصلاح و بهبود پرسشنامه مورد استفاده قرار گرفت.

روایی محتوایی پرسشنامه با استفاده از روش نسبت روایی محتوایی ارزیابی شد. از ۱۰ نفر از متخصصان (خبرگان و اساتید) خواسته شد که هر سوال را از لحاظ ارتباط با شاخص‌ها و اهداف پژوهش بررسی کنند. بر اساس نمرات داده‌شده، سوالاتی که نمره پایینی داشتن حذف یا اصلاح شد.

پس از اجرای اولیه پرسشنامه در مرحله پیش‌آزمون (با نمونه‌ای ۳۰ نفره)، آلفای کرونباخ برای هر شاخص به صورت جداگانه محاسبه شد. حداقل مقدار آلفا برای هر شاخص بالاتر از ۰,۷ بود که نشان‌دهنده پایایی قابل قبول پرسشنامه بود. داده‌های جمع‌آوری شده از پرسشنامه‌ها با استفاده از روش دیمتل فازی ارزیابی شد.

ابتدا باید معیارها و شاخص‌های مسئله را شناسایی کنیم. سپس با کمک خبرگان یا استفاده از داده‌های اولیه، یک ماتریس مقایسه زوجی از معیارها ایجاد می‌شود که در آن میزان تأثیرگذاری هر معیار بر معیارهای دیگر در قالب اعداد

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]

فازی مشخص می‌شود. این ماتریس اولیه معمولاً شامل مقایسه هر معیار با دیگر معیارها) ماتریس (\(n\times n\) است و از مقادیر فازی برای تعیین میزان تأثیرگذاری استفاده می‌شود.

اعداد فازی برای بیان شدت تأثیرات معمولاً به شکل سه‌تایی (l, m, u) نشان داده می‌شوند، که l حد پایین، m حد میانی، و u حد بالای شدت تأثیر را نشان می‌دهند.

تشکیل ماتریس نرمال‌سازی شده

ماتریس اولیه فازی باید به صورت نرمال شده محاسبه شود. نرمال‌سازی باعث می‌شود که مقادیر ماتریس در یک محدوده ثابت (مثلاً بین ۰ و ۱) قرار گیرند تا تحلیل‌ها دقیق‌تر و قابل مقایسه باشند. برای این کار، هر مقدار در ماتریس بر بیشترین مقدار ماتریس یعنی ($\max(\sum_j M_{ij})$) تقسیم می‌شود تا ماتریس نرمال به دست آید.

تشکیل ماتریس تأثیرگذاری کلی

برای به‌دست آوردن ماتریس تأثیرگذاری کلی، ماتریس نرمال شده را در مقادیر فازی جمع کرده و به ماتریس نهایی تبدیل می‌کنیم. این ماتریس، میزان تأثیر مستقیم و غیرمستقیم هر معیار را بر معیارهای دیگر نشان می‌دهد. ماتریس تأثیرگذاری کلی با استفاده از روابط زیر محاسبه می‌شود:

N× 1- (N-I)-T

که در آن، (I) ماتریس واحد و (N) ماتریس نرمال شده است.

محاسبه‌ی مجموع تأثیرگذاری و تأثیرپذیری:

در این مرحله، مجموع سطرها و ستون‌های ماتریس تأثیرگذاری کلی محاسبه می‌شود:

D- مجموع سطرهای ماتریس (میزان تأثیرگذاری هر معیار بر معیارهای دیگر).

R- مجموع ستون‌های ماتریس (میزان تأثیرپذیری هر معیار از معیارهای دیگر).

مقادیر (R+D) و (R-D) به‌عنوان نتایج کلیدی در دیمتل فازی استفاده می‌شوند:

(D+R): این مقدار نشان‌دهنده میزان تعامل کلی معیار است. هرچه مقدار بیشتر باشد، آن معیار تعامل بیشتری با سایر معیارها دارد.

(D-R): این مقدار نشان‌دهنده نقش هر معیار است؛ اگر مقدار مثبت باشد، معیار به‌عنوان تأثیرگذار شناخته می‌شود و اگر منفی باشد، معیار به‌عنوان تأثیرپذیر شناخته می‌شود.

تعیین اولویت معیارها بر اساس نتایج نهایی

در نهایت، معیارها بر اساس میزان اهمیت و اولویت در تصمیم‌گیری رتبه‌بندی می‌شوند. معیارهایی که تعامل بیشتری با دیگر معیارها دارند و در جایگاه اثرگذار قرار می‌گیرند، از اولویت بیشتری برخوردار خواهند بود.

یافته‌های تحقیق

با کمک روش دیمتل فازی، ارتباطات و میزان تأثیر شاخص‌ها بر یکدیگر ارزیابی شد. امتیازات هر شاخص نسبت به سایر شاخص‌ها به شکل زیر برآورد شد:

جدول ۱: ماتریس تأثیرات مستقیم (D)

ردیف	شاخص‌ها	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
۱	اشتغال‌زایی	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2	0.2	0.3	0.2	0
۲	مشارکت مردمی	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2	0	0.1
۳	دسترسی به منابع طبیعی	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.3	0.3	0	0.1	0.2
۴	ظرفیت‌های زیست‌محیطی	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2	0	0.2	0.1	0.1
۵	خدمات زیربنایی	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2	0	0.2	0.3	0.1	0.2
۶	فرهنگ و هویت بومی	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]

۷	آگاهی زیست‌محیطی	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0	0.1	0.1	0.1	0.1
۸	حمایت‌های دولتی	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0	0.1	0.1	0.1
۹	نقش مدیریت شهری	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0	0.1	0.1
۱۰	آموزش و توانمندسازی	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0	0.1
۱۱	کیفیت زندگی محلی	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0
۱۲	تبلیغات و بازاریابی	0	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1

ماخذ: یافته های تحقیق، ۱۴۰۳

ماتریس تأثیرات کل با استفاده از روش دیمتل محاسبه و در آن تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم ارزیابی شد.

جدول ۲: ماتریس تأثیرات کل

ردیف	شاخص‌ها	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
۱	اشتغال‌زایی	0.3	0.2	0.3	0.3	0.3	0.4	0.3	0.5	0.5	0.6	0.4	0.5
۲	مشارکت مردمی	0.3	0.3	0.3	0.2	0.3	0.4	0.3	0.4	0.3	0.4	0.5	0.4
۳	دسترسی به منابع طبیعی	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.4	0.3	0.5	0.4	0.5	0.4	0.6
۴	ظرفیت‌های زیست‌محیطی	0.3	0.3	0.3	0.2	0.3	0.3	0.3	0.4	0.5	0.4	0.3	0.5
۵	خدمات زیربنایی	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.5	0.4	0.5	0.4	0.5
۶	فرهنگ و هویت بومی	0.3	0.3	0.3	0.2	0.3	0.4	0.5	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3
۷	آگاهی زیست‌محیطی	0.3	0.3	0.3	0.2	0.3	0.5	0.4	0.3	0.3	0.4	0.4	0.4
۸	حمایت‌های دولتی	0.3	0.3	0.3	0.2	0.5	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3
۹	نقش مدیریت شهری	0.3	0.3	0.3	0.5	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3
۱۰	آموزش و توانمندسازی	0.3	0.3	0.5	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3
۱۱	کیفیت زندگی محلی	0.3	0.5	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.2
۱۲	تبلیغات و بازاریابی	0.5	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3	0.3

ماخذ: یافته های تحقیق، ۱۴۰۳

برای ارائه جدول اولویت‌بندی نهایی شاخص‌های توانمندسازی جوامع شهری در راستای توسعه گردشگری پایدار در شهر چمستان، از مجموع مقادیر ورودی و خروجی استفاده شد.

جدول ۳: اولویت‌بندی نهایی شاخص‌ها

ردیف	شاخص‌ها	ورودی	خروجی	اولویت (نسبت ورودی به خروجی)
۱	اشتغال‌زایی	۳/۳	۴/۱	۰/۸۰
۲	دسترسی به منابع طبیعی	۳/۵	۴/۰	۰/۸۸
۳	خدمات زیربنایی	۳/۲	۳/۸	۰/۸۴
۴	مشارکت مردمی	۳/۲	۳/۶	۰/۸۹
۵	فرهنگ و هویت بومی	۳/۴	۲۳	۱/۰۶
۶	آگاهی زیست‌محیطی	۳/۴	۳/۵	۰/۹۷
۷	ظرفیت‌های زیست‌محیطی	۳/۰	۳/۳	۰/۹۱
۸	نقش مدیریت شهری	۳/۳	۳/۵	۰/۹۴
۹	حمایت‌های دولتی	۳/۲	۳/۳	۰/۹۷
۱۰	آموزش و توانمندسازی	۳/۱	۳/۴	۰/۹۱
۱۱	کیفیت زندگی محلی	۳/۲	۳/۱	۱/۰۳
۱۲	تبلیغات و بازاریابی	۳/۱	۳/۲	۰/۹۷

ماخذ: یافته های تحقیق، ۱۴۰۳

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]

شاخص‌ها در قالب سه دسته شاخص‌های موثر برتر، شاخص‌های موثر د واسط و شاخص‌های موثر ضعیف دسته‌بندی شد. شاخص‌های موثر برتر که نسبت ورودی به خروجی بالایی دارند و به‌طور مؤثر در توانمندسازی جوامع شهری و توسعه گردشگری پایدار نقش دارند شام موارد زیر هستند:

فرهنگ و هویت بومی (نسبت ورودی به خروجی: ۱/۰۶): این شاخص نشان‌دهنده اهمیت بالای حفظ و ترویج فرهنگ و هویت محلی در جذب گردشگران و تقویت احساس تعلق در جامعه است. اهمیت این شاخص می‌تواند به‌عنوان یک عامل کلیدی در توسعه پایدار تلقی شود.

کیفیت زندگی محلی (نسبت ورودی به خروجی: ۱/۰۳): ارتقای کیفیت زندگی ساکنان نه تنها موجب رضایت‌مندی آن‌ها می‌شود، بلکه می‌تواند به جذب گردشگران نیز کمک کند. بنابراین، این شاخص در دسته بهتر قرار می‌گیرد.

شاخص‌های حد واسط شامل شاخص‌هایی است که نسبت ورودی به خروجی آن‌ها در محدوده قابل قبولی قرار دارد و تأثیر متوسطی بر توانمندسازی جوامع و توسعه گردشگری دارند.

اشتغال‌زایی (نسبت ورودی به خروجی: ۰/۸۰): با وجود اینکه این شاخص در اولویت قرار دارد، نسبت ورودی به خروجی آن به نسبت کمتری به شاخص‌های بهتر نزدیک است. ایجاد اشتغال تأثیر مثبت بر توسعه گردشگری و بهبود شرایط اقتصادی دارد.

دسترسی به منابع طبیعی (نسبت ورودی به خروجی: ۰/۸۸): شاخص اهمیت دسترسی به منابع طبیعی برای فعالیت‌های گردشگری و اقتصادی را نشان می‌دهد، اما نیاز به بهبود دارد.

مشارکت مردمی (نسبت ورودی به خروجی: ۰/۸۹): این شاخص به نقش مهم مشارکت مردم در توسعه گردشگری اشاره دارد. با اینکه تأثیر مثبتی دارد، اما نسبت آن در سطحی پایین‌تر از شاخص‌های بهتر قرار می‌گیرد.

خدمات زیربنایی (نسبت ورودی به خروجی: ۰/۸۴): خدمات زیربنایی مناسب می‌تواند به توسعه گردشگری کمک کند، اما هنوز نیاز به ارتقا و بهبود دارد.

آگاهی زیست‌محیطی (نسبت ورودی به خروجی: ۰/۹۷): این شاخص نشان‌دهنده ضرورت آموزش و ارتقاء آگاهی در زمینه مسائل زیست‌محیطی است که به‌عنوان یک عامل کلیدی در توسعه پایدار شناخته می‌شود.

شاخص‌های ضعیف شامل شاخص‌هایی است که نسبت ورودی به خروجی پایین‌تری دارند و نیاز به توجه بیشتری برای بهبود و تقویت دارند.

حمایت‌های دولتی (نسبت ورودی به خروجی: ۰/۹۷): با اینکه این شاخص به‌عنوان یکی از عوامل مؤثر در توسعه گردشگری مطرح است، اما نسبت ورودی به خروجی آن نشان می‌دهد که نیاز به بهبود بیشتری دارد.

آموزش و توانمندسازی (نسبت ورودی به خروجی: ۰/۹۱): این شاخص به اهمیت آموزش در توانمندسازی افراد و ارتقای مهارت‌های لازم برای توسعه گردشگری اشاره دارد، اما نیاز به تلاش بیشتری برای بهبود دارد.

نقش مدیریت شهری (نسبت ورودی به خروجی: ۰/۹۴): این شاخص نشان‌دهنده ضرورت وجود مدیریت مؤثر برای هدایت فرآیندهای توسعه گردشگری است، اما نسبت آن نشان می‌دهد که باید تلاش بیشتری برای بهبود انجام شود.

ظرفیت‌های زیست‌محیطی (نسبت ورودی به خروجی: ۰/۹۱): این شاخص به ظرفیت‌های موجود در محیط زیست برای جذب گردشگر اشاره دارد، اما باید بهبود یابد.

تبلیغات و بازاریابی (نسبت ورودی به خروجی: ۰/۹۷): این شاخص نشان‌دهنده نیاز به بازاریابی مؤثر برای جذب گردشگران و ترویج مقاصد گردشگری است، اما نسبت ورودی به خروجی آن نشان‌دهنده نیاز به بهبود است.

بحث و نتایج پژوهش

شناسایی شاخص‌های توانمندسازی در جوامع شهری، به‌ویژه در ارتباط با منابع طبیعی و توسعه گردشگری پایدار، برای تقویت تاب‌آوری و ترویج هویت محلی بسیار حائز اهمیت است. شاخص «فرهنگ و هویت بومی» به‌عنوان یک عامل

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]

پیشرو در این زمینه مطرح شده است که بر اهمیت آن در فرایند توسعه تأکید می‌کند. برجستگی «فرهنگ و هویت بومی» به‌عنوان یک شاخص توانمندسازی، بازتاب‌دهنده شناسایی فزاینده نقش میراث فرهنگی در توسعه پایدار است. هویت فرهنگی نه‌تنها حس تعلق را در بین اعضای جامعه تقویت می‌کند، بلکه ظرفیت آن‌ها را برای مدیریت پایدار منابع طبیعی افزایش می‌دهد. توانمندسازی جوامع محلی برای مدیریت مؤثر منابع طبیعی، نیازمند به‌رسمیت شناختن و ادغام ارزش‌ها و شیوه‌های فرهنگی آن‌ها در چارچوب توسعه است. این رویکرد با اصول مدیریت منابع طبیعی مبتنی بر جامعه[1] همخوانی دارد که بر مشارکت محلی در فرآیندهای تصمیم‌گیری تأکید می‌کند. مدل CBNRM فرض می‌کند که وقتی جوامع قادر به کنترل منابع خود باشند، احتمال بیشتری وجود دارد که در شیوه‌های پایدار شرکت کنند که به نفع معیشت و محیط‌زیست آن‌ها باشد. تأکید بر فرهنگ و هویت بومی همچنین پیامدهای مهمی برای توسعه گردشگری پایدار دارد. طرح‌های گردشگری که بر فرهنگ محلی تأکید دارند، می‌توانند باعث افزایش غرور جامعه و فراهم آوردن فرصت‌های اقتصادی بدون آسیب به یکپارچگی فرهنگی شوند. به‌عنوان مثال، ابتکار کیوا در پاپوآ گینه نو نشان می‌دهد که چگونه ادغام آداب و رسوم محلی در گردشگری می‌تواند مشارکت جامعه را تقویت کرده و در عین حال تلاش‌های حفاظتی را ترویج کند. با اولویت دادن به فرهنگ بومی در توسعه گردشگری، جوامع می‌توانند از هویت‌های منحصر به فرد خود برای جذب بازدیدکنندگانی که ارزش تجربه‌های اصیل را دارند، بهره‌برداری کنند. با این حال، ضروری است که این ادغام با احتیاط انجام شود. تجاری‌سازی فرهنگ برای اهداف گردشگری می‌تواند منجر به رقیق‌شدن یا استثمار فرهنگی شود اگر به‌درستی مدیریت نشود. بنابراین، برای ذینفعان درگیر در توسعه گردشگری، لازم است به‌طور فعال با جوامع محلی تعامل کنند و اطمینان حاصل کنند که آن‌ها در نحوه نمایندگی و استفاده تجاری از فرهنگ خود صدایی دارند.

شاخص‌های اشتغال زایی و دسترسی به منابع طبیعی دیگر عوامل توانمندساز جوامع طبیعی در راستای توسعه گردشگری پایدار شناخته شده‌اند. سازمان بین‌المللی کار[2] بر ارتباط قوی بین ایجاد فرصت‌های شغلی و مدیریت مؤثر منابع طبیعی[3] تأکید دارد. در گزارش این سازمان، ذکر شده که تقویت اشتغال از طریق NRM می‌تواند شغل‌های سبز ایجاد کند که نه‌تنها به رشد اقتصادی کمک می‌کند، بلکه پایداری محیط‌زیست را نیز ترویج می‌دهد.

توسعه گردشگری پایدار که این شاخص‌های کیفیت زندگی را در نظر می‌گیرد، به نفع هر دو طرف، یعنی ساکنان و بازدیدکنندگان است. با هم‌راستا کردن شیوه‌های گردشگری با نیازهای محلی، شهرها می‌توانند از بهره‌برداری از منابع جلوگیری کنند و در عین حال فرصت‌های اقتصادی‌ای ایجاد کنند که فرهنگ و محیط زیست محلی را مورد احترام قرار دهند. تحقیقات انجام‌شده توسط *پاولیک* و همکاران (Pavlic et al., 2013) بر اهمیت احترام به ارزش‌های اجتماعی–فرهنگی در گردشگری و در عین حال ترویج ثبات اقتصادی برای جوامع میزبان تأکید می‌کنند.

مشارکت ذینفعان نیز جزء کلیدی دیگری در تحقق گردشگری پایدار است. هنگامی که ساکنان محلی در فرآیند تصمیم‌گیری مشارکت می‌کنند، ابتکارات گردشگری احتمالاً بیشتر با ارزش‌های آن‌ها هم‌خوانی دارد و منجر به مدیریت مؤثرتر منابع می‌شود. همان‌طور که *دی* و همکاران (Day et al., 2021) تأکید می‌کنند، گردشگری مبتنی بر جامعه مالکیت محلی را تقویت می‌کند و اهداف گردشگری را با نیازهای ساکنان همسو می‌سازد. با این حال، چالش‌هایی نیز وجود دارد. دینامیک‌های نابرابر قدرت درون جوامع می‌توانند دسترسی عادلانه به منابع و فرصت‌های شغلی را محدود کنند و ممکن است منافع گردشگری پایدار را تضعیف کنند. علاوه بر این، فشارهای بازارهای جهانی گردشگری می‌تواند به بهره‌برداری بیش از حد از منابع طبیعی منجر شود، مگر اینکه به‌دقت مدیریت شود. پایش و ارزیابی مستمر، همان‌طور که فائو توصیه می‌کند، برای اندازه‌گیری تأثیر گردشگری بر کیفیت زندگی و اطلاع‌رسانی به سیاست‌هایی که از جوامع شهری مقاوم حمایت می‌کنند، ضروری است(FAO, 2021) .

[1] CBNRM
[2] ILO
[3] NRM

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]
[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]

بر اساس نتایج این تحقیق، شاخص‌های «آگاهی زیست‌محیطی» و «حمایت‌های دولتی» به اندازه کافی بر توانمندسازی شهر چمستان تاثیرگذار نبوده و می‌توانند در سیاست‌گذاری‌های بعدی مورد توجه بیشتری قرار گیرند. آگاهی محیط زیستی به معنای درک و قدردانی از محیط طبیعی و اهمیت حفظ آن است. مطالعات نشان می‌دهد که سطوح بالاتر آگاهی محیط زیستی در میان ساکنان و گردشگران می‌تواند به طور قابل توجهی پایداری شیوه‌های گردشگری را افزایش دهد. به‌عنوان مثال، تحقیق *باروسکا* و همکاران (Borawska et al., 2017) نشان می‌دهد که گردشگران با آگاهی محیط زیستی بالا بیشتر به رفتارهای دوستدار محیط زیست، مانند حمایت از هتل‌های پایدار و شرکت در تلاش‌های حفاظت، گرایش دارند. این نتیجه نشان می‌دهد که افزایش آگاهی محیط زیستی می‌تواند به یک بخش گردشگری مسئول منجر شود که اولویت آن حفظ محیط زیست است.

علاوه بر این، مطالعه‌ای در کره جنوبی نشان داد که نگرش‌های محیط زیستی گردشگران به طور مستقیم بر رفتارهای خرید آن‌ها تأثیر می‌گذارد، به‌طوری‌که مصرف‌کنندگان آگاه بیشتر تمایل دارند گزینه‌های دوستدار محیط زیست را انتخاب کنند (Park & Boo, .2010). این رابطه بر اهمیت ابتکارات آموزشی در راستای افزایش آگاهی در مورد مسائل محیط زیستی در زمینه گردشگری تأکید می‌کند. با ترویج فرهنگ مسئولیت‌پذیری محیط زیستی، ذینفعان می‌توانند پایداری گردشگری را تقویت کرده و به‌طور هم‌زمان کیفیت زندگی جامعه را از طریق منافع اقتصادی ناشی از اکوتوریسم بهبود بخشند. آگاهی محیط زیستی همچنین نقش تعدیل‌کننده‌ای در رضایت ساکنان از ابتکارات گردشگری پایدار دارد. تحقیقات نشان می‌دهد که وقتی جوامع محلی در مورد ابعاد پایداری—از جمله تأثیرات اقتصادی، اجتماعی فرهنگی و محیط زیست آموزش می‌بینند، احتمالاً با توسعه‌های گردشگری احساس رضایت بیشتری خواهند داشت . ادغام آموزش محیط زیستی در برنامه‌های جامعه می‌تواند ساکنان را توانمند کند تا به‌طور فعال در فرآیندهای تصمیم‌گیری مربوط به مدیریت منابع و برنامه‌ریزی گردشگری شرکت کنند (Kusumawati et al., 2022) .

حمایت دولت برای تسهیل توسعه گردشگری پایدار در جوامع شهری بسیار حائز اهمیت است. سیاست‌های مؤثر می‌توانند چارچوب لازم برای مدیریت منابع، توسعه زیرساخت‌ها و مشارکت جامعه را فراهم کنند. موسسه بین‌المللی توسعه پایدار[1] تأکید می‌کند که سیاست‌های دولتی باید بر ایجاد شاخص‌هایی متمرکز شوند که فعالیت‌های گردشگری را با اهداف پایداری محیط زیستی مرتبط سازند (IISD, 2020) با ایجاد دستورالعمل‌ها و مکانیسم‌های حمایتی روشن، دولت‌ها می‌توانند جوامع محلی را تشویق کنند تا شیوه‌های پایدار را که به نفع هر دو طرف اقتصاد و محیط زیست است، اتخاذ کنند.

برای مثال، سیستم شاخص‌های گردشگری اروپا[2] برای کمک به دولت‌های محلی در اندازه‌گیری و مدیریت تأثیرات گردشگری پایدار طراحی شده است. این سیستم به مقامات محلی انگیزه می‌دهد تا با ذینفعان، از جمله ساکنان و کسب‌وکارها، همکاری کنند تا استراتژی‌های خاصی که نیازهای جامعه را منعکس می‌کند، توسعه دهند و در عین حال پایداری را ارتقا دهند (Gasparini & Mariotti, 2023). این ابتکارات دولتی نه تنها ظرفیت محلی را افزایش می‌دهد بلکه حس مالکیت در میان اعضای جامعه نسبت به منابع طبیعی خود را تقویت می‌کند.

شهر چمستان یکی از شهرهای توابع شهرستان نور در استان مازندران است. این شهر با وجود منابع طبیعی غنی و فرهنگ محلی پربار، در زمینه صنایع دستی و گردشگری بسیار قوی عمل می‌کند. صنایع دستی این شهر شامل تولیدات مختلفی مانند قالی، گلیم، سفال، چوب‌کاری و نقاشی است که به عنوان سوغاتی‌های منحصر به فرد و با کیفیت بالا، جذابیت بسیاری برای گردشگران دارند. همچنین، تولیدات صنایع دستی در شهر چمستان به صورت سنتی و با استفاده از دستگاه‌های سنتی و بافت‌های دستی انجام می‌شود که ارزش فرهنگی و هنری بالایی دارد. در حوزه گردشگری نیز، شهر چمستان به دلیل مناظر طبیعی زیبا، روستاهای سنتی و جاذبه‌های تاریخی، جذابیت زیادی دارد. گردشگران می‌توانند از

[1] IISD

[2] ETIS

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]

طبیعت زیبای این منطقه لذت ببرند و همچنین با بازدید از روستاهای سنتی و دیدن صنایع دستی محلی، با فرهنگ و هنر محلی آشنا شوند. با توجه به این وضعیت، توانمندسازی جوامع شهری در حوزه گردشگری پایدار با تمرکز بر صنایع دستی در شهر چمستان می‌تواند به عنوان یک راهکار مؤثر برای توسعه اقتصادی و اشتغال‌زایی در این منطقه مطرح شود. صنایع دستی و گردشگری در شهر چمستان دارای وضعیت مطلوبی است. این منطقه به دلیل وجود منابع طبیعی غنی و فرهنگ محلی بسیار پربار، در زمینه صنایع دستی و گردشگری بسیار قوی عمل می‌کند. صنایع دستی در شهر چمستان شامل تولیدات مختلفی مانند قالی، گلیم، سفال، چوب‌کاری و نقاشی است. این تولیدات به عنوان سوغاتی‌های منحصر به فرد و با کیفیت بالا، جذابیت بسیاری برای گردشگران دارند. همچنین، تولیدات صنایع دستی در شهر چمستان به صورت سنتی و با استفاده از دستگاه‌های سنتی و بافت‌های دستی انجام می‌شود که ارزش فرهنگی و هنری بالایی دارد.در حوزه گردشگری نیز، شهر چمستان به دلیل مناظر طبیعی زیبا، روستاهای سنتی و جاذبه‌های تاریخی، جذابیت زیادی دارد. گردشگران می‌توانند از طبیعت زیبای این منطقه لذت ببرند و همچنین با بازدید از روستاهای سنتی و دیدن صنایع دستی محلی، با فرهنگ و هنر محلی آشنا شوند.

پژوهش به بررسی آینده‌نگرانه شاخص‌های توانمندسازی جوامع شهری با تاکید بر توان‌های طبیعی در راستای توسعه گردشگری پایدار شهر چمستان می‌پردازد. نتایج این پژوهش شامل:

ضرورت مشارکت جامعه محلی: مشارکت فعال جامعه محلی در فرآیندهای تصمیم‌گیری و اجرای سیاست‌ها به عنوان یکی از ارکان اساسی توانمندسازی شناخته شده است. این مشارکت می‌تواند به بهبود کیفیت زندگی و افزایش رضایتمندی اجتماعی منجر شود.

تأکید بر آموزش و ظرفیت‌سازی: برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی برای توانمندسازی جوامع محلی به ویژه در زمینه گردشگری پایدار، از جمله راهکارهای مؤثر در این راستا است. این آموزش‌ها می‌توانند به افزایش آگاهی و مهارت‌های لازم برای بهره‌برداری از منابع طبیعی کمک کنند.

توسعه اکوتوریسم: اکوتوریسم به عنوان یک مدل گردشگری پایدار، می‌تواند به توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع محلی کمک کند. این نوع گردشگری با حفظ محیط زیست و تنوع فرهنگی، به تقویت هویت محلی و ایجاد فرصت‌های شغلی جدید می‌انجامد.

شاخص‌های مؤثر بر توانمندسازی پژوهش نشان می‌دهد که شاخص‌هایی مانند مشارکت، انگیزه، آموزش و ظرفیت‌های جغرافیایی از اهمیت بالایی برخوردارند. این شاخص‌ها باید در برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌ها مدنظر قرار گیرند تا بتوان به اهداف توسعه پایدار دست یافت.

تحلیل نتایج نشان می‌دهد که برای موفقیت در توسعه گردشگری پایدار در شهر چمستان، توجه به شاخص‌های کلیدی نظیر اشتغال‌زایی، دسترسی به منابع طبیعی، خدمات زیربنایی و مشارکت مردمی بسیار حائز اهمیت است. با تمرکز بر این شاخص‌ها و ارتقای آن‌ها، می‌توان به ایجاد یک مدل گردشگری پایدار و موفق دست یافت که هم به نفع ساکنان محلی و هم به نفع گردشگران باشد.

با مقایسه پژوهش هایی که در پیشینه مورد بررسی قرار گرفتند با پژوهش حاضر می‌توان گفت که پژوهش متولی (۱۴۰۲) با یافته‌های پژوهش حاضر همسو است، زیرا هر دو بر اهمیت توانمندی‌های طبیعی در توسعه گردشگری پایدار تاکید دارند. با این حال، پژوهش حاضر با بررسی ابعاد مختلف توانمندسازی (مشارکت، آموزش، توسعه اکوتوریسم) دیدگاه جامع‌تری را ارائه می‌دهد، در حالی که پژوهش متولی به طور خاص بر روی نقش جاذبه‌های طبیعی متمرکز است. پژوهش متولی و حسینی (۱۴۰۱) نشان می‌دهد که وضعیت صنایع دستی در شهر نور و چمستان از دیدگاه گردشگران نامطلوب است و هویت بومی در این صنایع به اندازه کافی منعکس نمی‌شود. این یافته، ضرورت توجه بیشتر به مشارکت جامعه محلی و آموزش در زمینه حفظ و ترویج صنایع دستی بومی را برجسته می‌کند، که این موضوع در پژوهش حاضر نیز مورد تاکید قرار گرفته است. پژوهش رحیمی و همکاران (۱۴۰۱) بر اهمیت احیای میراث معماری صنعتی و

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]

معاصرسازی آن با اولویت توسعه پایدار اجتماعی تاکید دارد. این موضوع با رویکرد پژوهش حاضر در زمینه توسعه اکوتوریسم و حفظ هویت محلی همخوانی دارد. هر دو پژوهش نشان می‌دهند که توسعه گردشگری باید با حفظ و ارتقای فرهنگ و هویت جوامع محلی همراه باشد. در مقالات خارجی پژوهش توماندرو (۲۰۲۱) با یافته‌های پژوهش حاضر همسو است، زیرا هر دو بر نقش مهم گردشگری در توسعه اقتصادی، ایجاد فرصت‌های شغلی و حفظ میراث فرهنگی تاکید دارند. پژوهش حاضر با تمرکز بر توانمندسازی جوامع محلی، به اهمیت مشارکت فعال جوامع محلی در فرآیند توسعه گردشگری اشاره می‌کند، در حالی که پژوهش توماندرو بیشتر بر جنبه‌های اقتصادی گردشگری متمرکز است. پژوهش راگرسون (۲۰۱۸) با تاکید بر نقش صنایع دستی به عنوان یکی از مهمترین پتانسیل‌های گردشگری میراث فرهنگی، با یافته‌های پژوهش حاضر در زمینه ضرورت توجه به فرهنگ و هویت محلی در توسعه گردشگری همخوانی دارد. پژوهش حاضر با ارائه راهکارهایی مانند آموزش و ظرفیت‌سازی، بر چگونگی بهره‌برداری از این پتانسیل‌ها در راستای توانمندسازی جوامع محلی تاکید می‌کند.

پژوهش حاضر با بررسی شاخص‌های توانمندسازی جوامع شهری با تأکید بر توان‌های طبیعی در راستای توسعه گردشگری پایدار شهر چمستان، نه تنها وضعیت کنونی این شاخص‌ها را ارزیابی می‌کند، بلکه با رویکردی آینده‌نگرانه، به بررسی پتانسیل‌ها و چالش‌های پیش‌روی توسعه گردشگری پایدار در این شهر می‌پردازد. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که برای دستیابی به توسعه گردشگری پایدار در چمستان، نیازمند یک برنامه‌ریزی جامع و استراتژیک هستیم که بر مبنای توانمندسازی جامعه محلی، حفظ منابع طبیعی و ارتقای شاخص‌های کلیدی توسعه باشد.از منظر آینده‌نگرانه، مشارکت فعال جامعه محلی در فرآیندهای تصمیم‌گیری و اجرای سیاست‌ها به عنوان یک اصل اساسی در نظر گرفته می‌شود. با توجه به تغییرات جمعیتی، افزایش آگاهی عمومی و دسترسی به اطلاعات، انتظار می‌رود که جوامع محلی در آینده نقش فعال‌تری در تعیین سرنوشت خود ایفا کنند. بنابراین، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران باید با ایجاد سازوکارهای مناسب، زمینه را برای مشارکت مؤثر جوامع محلی در توسعه گردشگری پایدار فراهم کنند. این مشارکت می‌تواند از طریق تشکیل شوراهای محلی، برگزاری جلسات هم‌اندیشی و ایجاد فرصت‌های آموزشی و ظرفیت‌سازی تحقق یابد.آموزش و ظرفیت‌سازی جوامع محلی در زمینه گردشگری پایدار نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. با توجه به پیشرفت‌های فناوری و تغییرات در الگوهای گردشگری، لازم است که جوامع محلی مهارت‌ها و دانش لازم برای بهره‌برداری از فرصت‌های جدید را کسب کنند. آموزش‌های مرتبط با گردشگری پایدار می‌تواند شامل موضوعاتی مانند مدیریت منابع طبیعی، بازاریابی گردشگری، ارائه خدمات با کیفیت و حفظ فرهنگ و هویت محلی باشد. این آموزش‌ها باید به گونه‌ای طراحی شوند که متناسب با نیازها و شرایط خاص جوامع محلی باشند و بتوانند به توانمندسازی آنها در زمینه توسعه گردشگری پایدار کمک کنند.توسعه اکوتوریسم به عنوان یک مدل گردشگری پایدار، پتانسیل بالایی برای توسعه اقتصادی و اجتماعی جوامع محلی دارد. با توجه به افزایش آگاهی عمومی نسبت به مسائل زیست‌محیطی و تقاضای رو به رشد برای تجارب گردشگری اصیل و پایدار، انتظار می‌رود که اکوتوریسم در آینده نقش مهم‌تری در توسعه گردشگری ایفا کند. شهر چمستان با دارا بودن منابع طبیعی غنی و فرهنگ محلی پربار، می‌تواند به عنوان یک مقصد اکوتوریستی جذاب برای گردشگران داخلی و خارجی مطرح شود. با این حال، توسعه اکوتوریسم باید به گونه‌ای برنامه‌ریزی و مدیریت شود که از تخریب محیط زیست و فرهنگ محلی جلوگیری شود و به نفع جوامع محلی باشد.علاوه بر این، توجه به شاخص‌های کلیدی توسعه مانند اشتغال‌زایی، دسترسی به منابع طبیعی، خدمات زیربنایی و مشارکت مردمی از اهمیت بالایی برخوردار است. با توجه به چالش‌های اقتصادی و اجتماعی موجود در بسیاری از جوامع شهری، توسعه گردشگری پایدار می‌تواند به عنوان یک راهکار مؤثر برای ایجاد فرصت‌های شغلی جدید و بهبود سطح زندگی مردم مطرح شود. با این حال، لازم است که برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌ها به گونه‌ای انجام شوند که از توزیع عادلانه

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]

منافع گردشگری اطمینان حاصل شود و از ایجاد نابرابری‌های اجتماعی جلوگیری شود.در نهایت، می‌توان گفت که توسعه گردشگری پایدار در شهر چمستان نیازمند یک رویکرد جامع و یکپارچه است که بر مبنای توانمندسازی جامعه محلی، حفظ منابع طبیعی و ارتقای شاخص‌های کلیدی توسعه باشد. با توجه به تغییرات جمعیتی، پیشرفت‌های فناوری و تغییرات در الگوهای گردشگری، برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران باید با رویکردی آینده‌نگرانه، به بررسی پتانسیل‌ها و چالش‌های پیش‌روی توسعه گردشگری پایدار بپردازند و با اتخاذ سیاست‌ها و راهکارهای مناسب، زمینه را برای دستیابی به یک توسعه پایدار و متوازن در این شهر فراهم کنند.

منابع

آقایی آزاد، عباس، رجبی، آزیتا، رسولی، سید حسن (۱۴۰۱) بررسی و نقش جایگاه فضای سبز شهری در جذب گردشگری شهری مطالعه موردی شهر نور، اولین کنفرانس رویداد مدیریت بحران ایران قوی ۱۴۰۱، صص ۲۰-۱. . https://civilica.com/doc/1758564/

بانک اطلاعات صنایع دستی ایران (۱۳۸۷)، معاونت صنایع دستی و هنرهای سنتی سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی وگردشگری، دوره اول.

حسینی، سیده سمیرا (۱۴۰۰) نقش و کاربرد صنایع دستی در توسعه شهر و منطقه (مطالعه موردی : شهرستان نور)، دومین کنفرانس بین االمللی مدیریت، گردشگری و تکنولوژی، صص ۱۰-۱. https://civilica.com/doc/1229090/

دیوسالار اسدالله (۱۳۹۵)، نقش صنایع دستی در اقتصاد گردشگری روستایی مورد: روستاهای کوهپایه‌ای شهرستان بهشهر، اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۵ (۱۶): ۱۷۴-۱۶۱. http://dx.doi.org/10.18869/acadpub.serd.5.16.161

رسولی، سید حسن، رجبی، آزیتا، متولی، صدرالدین (۱۴۰۲) سنجش مشارکت اجتماعی در توسعه صنعت گردشگری (مطالعه موردی: شهر ساری) ، فصلنامه اکوسیستم های طبیعی ایران، سال چهاردهم، شماره چهارم، پیاپی،۵۴، صص ۷۳-۵۵. . https://sanad.iau.ir/Journal/nei/Article/983407

رسولی، سید حسن، رجبی، آزیتا، متولی، صدرالدین (۱۴۰۳) تبیین الگوی گردشگری با محوریت توسعهٔ منطقه‌ای (مورد مطالعه: شهر ساری) ، مجله جغرافیای ناحیه ای ، دانشگاه فردوسی مشهد ، دوره ۲۲، شماره ۲ - شماره پیاپی ۴۷ ، ص ۱۶۸-۱۳۹ . https://jgrd.um.ac.ir/article_44705.html

رسولی، سید حسن، رجبی، آزیتا، متولی، صدرالدین (۱۴۰۳) تبیین مدل گردشگری پایدار شهری در راستای توسعه منطقه ای مطالعه موردی: شهر ساری ، فصلنامه آینده پژوهی شهری، دوره: ۴، شماره: ۲ https://civilica.com/doc/2092141 .

شعبانی، عاطفه، محمدی، حمیدرضا، مهدوی حاجی لویی، مسعود. (۱۴۰۰) تحلیل ساختار زنجیره ارزش صنایع‌دستی در توسعه گردشگری روستایی در سال ۱۳۹۹ (مطالعه موردی: روستای متکازین استان مازندران). نشریه پژوهش‌های گردشگری و توسعه پایدار ۴(۱)، ۱۲-۱. https://civilica.com/doc/1506417

صفری، نسیم (۲۰۱۴). تاثیر استفاده از خاکپوش های غیرزنده (مالچ) در فضای سبز شهری. در سومین همایش ملی توسعه پایدار در مناطق خشک. https://www.researchgate.net/publication/328042996

متولی، صدرالدین (۱۴۰۲)، تحلیلی بر نقش عوامل طبیعی در توسعه گردشگری پایدار مناطق جنوبی مازندران (مطالعه موردی بخش بند پی شهرستان بابل)، فصلنامه جغرافیای طبیعی سال پانزدهم شماره ۵۹، صص ۸۵-۷۵. https://dorl.net/dor/20.1001.1.20085656.1402.16.1.5.6

متولی، صدرالدین، حسینی، سیده سمیرا (۱۴۰۰)، ارزیابی جایگاه زنان در توسعه گردشگری شهری با تاکید بر بعد اقتصادی مورد مطالعه : شهر نور، هشتمین همایش علمی پژوهشی توسعه و ترویج علوم معماری و شهرسازی ایران. صص ۱۷-۱. https://civilica.com/doc/1431042/

متولی، صدرالدین، حسینی، سیده سمیرا (۱۴۰۱)، تحلیلی بر نقش صنایع دستی در توسعه گردشگری پایدار شهری مطالعه موردی: شهر نور و چمستان، نهمین همایش ملی مطالعات و تحقیقات نوین در حوزه علوم جغرافیا، معماری و شهرسازی ایران. ص ۱۰-۱. https://civilica.com/doc/1510373/

Borawska A (2017). The role of public awareness campaigns in sustainable development. Economic and Environmental Studies. 17(4):865-877. https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=608235

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]

Day J, Morrison AM, Coca-Stefaniak JA (2021). Sustainable tourism in urban destinations. International Journal of Tourism Cities. 7(4):881-886. https://gala.gre.ac.uk/id/eprint/34530/

FAO. Indicators to monitor and evaluate sustainability (working paper 77). Rome; FAO: 2021. https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/95937318-a0be-40d5-82b2-2277dd98add5/content

Gasparini ML, Mariotti A (2023). Sustainable tourism indicators as policy making tools: Lessons from ETIS implementation at destination level. Journal of Sustainable Tourism. 31(7):1719-1737. https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09669582.2021.1968880

Ghadarjani, R. & Hajian Zeidy, M. (2022). Evaluation of Urban Tourism Infrastructure in the Cities of East Azarbaijan Province. Journal of Urban Development and Architecture - Environment Identity (JUDA-EI), 3(12), -. doi: 10.22034/(jupa-ei).2024.367495.1117 [In Persian] https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=hvdsrFkAAAAJ&citation_for_view=hvdsrFkAAAAJ:7PzlFSSx8tAC

https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0951692892004003002

IISD (2020). Indicators for sustainable tourism: a guide for decision-makers. Report of the International Working Group on Indicators of Sustainable Tourism to the environment committee Worth Tourism organization. International Institute for Sustainable Development; Manitoba. Available from: https://www.iisd.org/system/files/publications/indicators_for_sustainable_tourism.pdf

IUCN. Local communities in South Malekula empowered to protect natural resources [Cited 03 Mar, 2024]. Available from: https://iucn.org/story/202403/local-communities-south-malekula-empowered-protect-natural-resources

Jafari D, Nazmfar H, Yazdani MH, Golrodi M (2015). The effects of tourism on the quality of life in Chamestan city with an emphasis on the environment. First International Congress on Earth, Space and Clean Energy. 2015 Nov 5, Ardabil. Tehran; CIVILICA: 2015. https://civilica.com/doc/456576/

Kusumawati A, Pangestuti E, Supriono S (2022). The antecedent of event attachment influence on tourism sustainability: the case of Jember Fashion Carnaval, Indonesia. International Journal of Tourism Citie. 8(4):1000-1018. https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IJTC-09-2021-0197/full/html

Matarazzo A, Antonio Z, Sergio A (2022). Environmental sustainability indicators applied to tourism sector in Sicily. Journal of Biomedical Research Environment Science. 3(4):465-472. https://www.jelsciences.com/articles/jbres1466.php

Park E, Boo S (2010). An assessment of convention tourism's potential contribution to environmentally sustainable growth. Journal of Sustainable Tourism. 18(1):95-113. https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09669580903147936

Pavlic I, Portolan A, Butorac M (2013). Urban tourism towards sustainable development. International Journal of Multidisciplinarity in Business and Science. 1(1):72-79. https://hrcak.srce.hr/clanak/195653

Payen J, Lieuw-Kie-Song M. Desk Review Study on Employment Impact Assessment (EmpIA): Potential of Natural Resource Management (NRM) Investments on Employment Creation. International Labour Organization; Geneva: 2020. https://www.ilo.org/publications/desk-review-study-employment-impact-assessment-empia-potential-natural

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]

Tavalaee S, Soleimani M, Jahani Dolatabad R, Jahani Dolatabad E (2017). The role of participation of local communities in the sustainable tourism industry (case study: Sarein). Researches of Human Geography. 49(1):95-113. https://www.sid.ir/paper/502865/fa

Thetsane RM (2019). Local community participation in tourism development: the case of Katse Villages in Lesotho. Athens Journal of Tourism. 6(2):123-140.

Torres-Delgado A, López Palomeque F, Elorrieta Sanz B, Font Urgell X (2023). Monitoring sustainable management in local tourist destinations: performance, drivers and barriers. Journal of sustainable tourism. 31(7):1672-1693. https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09669582.2021.1937190

Zarghani, M., Bakhshi, A., Hajian Zeidy, M., & Rasouli, S. H. (2022). Relationship between geographical-environmental factors and job stress of employees of large construction projects (case study: Iranmal Tehran). Geography (Regional Planning), 12(4), 617-635. [In Persian] https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=en&user=hvdsrFkAAAAJ&citation_for_view=hvdsrFkAAAAJ:u-x6o8ySG0sC

[Downloaded from jvfc.ir on 2026-11-18]

[DOI: 10.66224/jvfc.6.2.25]